

Piitowaanoj Tere 1

Piitonoj Tereya mutuya ano.

Jeŋ-aso-asari

Piitonoj Buja Tere koi ooj Kraistwaa alauruta Eisia prowinswaa Noot waagej deema laligogiti, iyoŋoojano gomaŋ liliŋo keno. Kanaŋ qagia kokaen qama ooro, “Anutunoj ejemba aŋaŋaoj meweengooj ojono, iyoŋonoj.” Momalaari ejemba sisiverowero mokoloj siimbobolo moma laligogiti, iyoŋoo uugia naŋgowaatiwaajoj moma Tere koi ooro. Kraistwaa Oligaa Buŋawaa kania duduuwubotiwaajoj ama Jiisawaa qaaya mombo kokaen jeŋ asariro, “Jiisnoj komuroto, mombo koomunonga gbiliŋ waama mombo eleema kamambaajoj jeŋ somoŋgoj oyaŋboyaa koloowombaa jejeromoŋromoja nonono mambomakejoj. Kawaajon siimbobolo momakejuti, ii mono moma aŋgoj koma kaparaŋ koma kotaŋ nama laligowu. Siimbobolo iikanooj momalaargia gosiro hoŋawo koloowaati eej, Anutunoj mono tawaya meleema ojombaa. Jiis Kraistnoj asugiwaati, kambaj iikanondeenj mono akadamugiawo koloowuya. Qaa ii moma mono awasajkaka nambu.” Kaeŋ qambarjambaj ojoma ooro.

Koŋajiliŋ kambanjanoo uugia naŋgoj ojoma toroqej kotaŋ kokaen uukuukuu meŋ ojono, “Oŋo Kraistwaa buja koloojutiwa so mono laaligo soraaya laligowu.”

Buk kokawaa bakaya waŋa 6 ii kokaenj:

Qaa mutuya 1.1-2

Anutuwaa hamoqege gawombaa kania 1.3-12

Laaligo soraaya laligowombaa jeŋkooto 1.13-2.10

Siimbobolo qaganooj gawoŋ nomaeŋ bosimboja 2.11-4.19

Uugia meleema meŋ kamaarj gawoŋ mewu 5.1-11

Buja tere kokawaa qaa kota waŋa 5.12-14

---

1 ¹ Anutunoj ejemba iyanjaajoj meweengooj nonono nonoononga tosia ojonoj Israel mesaŋ qagia Pontus, Galesia, Kapadosia, Eisia ano Bitinia kanooj deema kema laligoju. Piito niinoj Jiis Kraistwaa wasiwasi eja aposol kolooj ojowo qaa amiŋ mobombaajoj

tere koi oojej. ²Majnana Anutunoj waladeej monowaa monoyanoj momo arej ano ero iikawaa so Uŋa Toroyanoj ojo mej soraiŋ ojono Anutuwaa buŋa koloogi. Anutunoj ojo Jiis Kraistwaa jeta tej kombutiwaajoj meweengoj ojono Kraistwaa sayanoj qeesaaro ojomoriŋ soŋgbama ojomakeja.

Anutuwaa kaleŋmoriajanoj mono uugia so seiro luaenoj laligowu. Kiaŋ.

Oyaŋboyambaa jejeromoŋromonanaajoj Anutu mepeseewoja.

³Anana Pojnana Jiis Kraistwaa Maŋa Anutu ii kokaembaajoj mepeseeŋkeboja: Anutunoj kiaŋkomu somata nonoma nunuano kolokoloo dologa koloonij. Kolokoloo dologa kolooŋ Jiis Kraistnoj gbiliŋ koomunonja waarozi, anana iikawaa so gbiliŋ waama oyaŋboyaj koloowombaajoj jejeromoŋromoŋ ama laligojoŋ. ⁴Oyaŋboyaj buŋa qeŋ aowombaajoj jejeromoŋromoŋ ama mambomakejoŋ. Anutunoj oyaŋboyaj ii uumeleej alauruta nonombaatiwaajoj Siwe gomanoj anota eja. Iikanoj ej mende sakaka kasukerajuju mej totowiŋ gisaŋ aliwaa. ⁵Momalaari koma gbiliwuti eeŋ, Anutuwaa esuŋanoj sopa somoŋgoro kokojiji ojono Siwewaa buŋa laligogi Jiisasnōj saanōj uŋuanō Siwenōj uma oyaŋboyaj koloowuya. Anutunoj Hamoqeqe Toyaa kania kambaj tetegoyanoj kaeŋ ninisaandabororo ejemba jeŋ asariŋ ojomboŋjatiwaajoj ama eja.

⁶Oyaŋboyaj koloowombaajoj aisoŋ laligojuto, namonoj laligonij Anutunoj aŋgobato Toyaa mende somoŋgoro lombo aŋgosisiri kania kania kolooro siimbobolo mokoloŋ moma laligoju. Kambaj toroga kaŋa laligowuto, ii kilej korisoro ama laligoju. ⁷Anutunoj aŋgobato mende somoŋgoro qagianoj uma momalaarigiaa tania gosiŋkeja. Jamo hoja kotakota qata goul kawaa sewaŋa ii maa suaj uugujato, kilej kambaj moŋnoj alidaborowaa. Kambaj toroga ewaatiwaajoj ama ejembanoj goul ii gerenoj dalasisi ooŋ hoŋanoj godomaruruya ewabotiwaajoj gosiŋ aŋgotete meŋkeju. Iikawaa so ojo ojanoj tororo moma laariŋ nama kotiiŋkeju me qaago, aŋgotetenoj mono iikawaa kania qendeemakeja. Anutunoj uugiaa hoŋanoj goul kokaembaajoj uuguwaatiwaajoj moma gosiŋkeja: Momalaarigianoj powowoj kotakota kolooro sewaŋa uuta iikanoj goul silwa mamaga uuguŋ kambaj tetegoya qaa ilaaŋ ojono sokombaa. Kaeŋ iŋiilo sokombaati eeŋ, Jiis Kraistnoj mombo asugiwaatiwaakambajanoj mono mepeseeŋ ojono Anutuwaa jaanoj qabuŋa mokoloŋ akadamugiau koloowuya.

⁸Ojo Kraist mende iima kilej jopagoj muŋ laligoju. Kambaj kokaamba Kraist mende iima kilej moma laariŋ muŋkeju. Kaeŋ ama korisoro akadamuyawo ama aisoŋkeju. Korisorogia iikanoj mono jenoj mende jejetaa so kolojoa. ⁹Ojo Jiis moma laarigi hamo qeŋ ojono letongi. Momalaarigiaa

toonja ii Siwe gomanor eu raja. Anutunoj kokoosogia mero ojonoj eukanorj uma toorj ii uularjavo oosiriwutiwaajoj moma korisoro amakeju. Kianj.

Gejatootoo ejemba ojonoj hamoqegewaa kania mongama

¹⁰ Gejatootoo ejemba yojonoj hamoqegewaa kania mongama Anutu qama koolij qiqisi ama moma gosiq laligoj kougi. Kaej laligoj Anutunoj kalejmoriaj ojombaatiwaajoj moma asarij iikawaa gejatootoo qaaya ii waladeej jej laligoj kougi. ¹¹ Kraistwaa Uja Toroyanoj gejatootoo ejemba sololooj ojoma asugiwaatiwaa qaaya ijisaama saje qeq kokaej injoro, “Kraistnoj siimbobolo moma iikawaa gematanoj asamararaj akadamuyawo mokolooj asarij laligowaa.” Kaej injoro moma Hamoqeqe Toyanoj naa kambarojoj ano nomanomaej asugiwaati, iikawaa kania mongama qiqisi ama moma gosiq laligogi. Kaej laligoj buju qaaya qaaya waladeej naqgoj jej laligoj kougi.

¹² Hamoqeqe Toyaa kania mongama qiqisi ama moma gosiq laligogi Uja Toroyanoj momo kokaej ijisaama injoro, “Ojo mono ojaoangia welej mende qeq aowuto, ejemba kanagej kolooj qaagia weenjowuti, mono ii ilaaq ojoma laligowu.” Kaej injorj gejatootoo qaa ojonoti, nono tosianoj ii kambaj kokaamba liligoj jej asarij ojonij mogi. Kraistnoj Uja Toroya Siwenoja wasiro kamaaq ejemba sololooj inaaq ojono Oligaa Buja jej uukulukui mej ojoma laligogiti, iyojonoj Buja qaa iikayadeej jej laligogi. Gejatootoo qaa iikawaa hoja kolooro Siwe gajobaurunananoj kaanjagadeej ii uuq iima kania moma asariwombaaqoj awelegon laligoju. Kianj.

Anutunoj soraaya laligowombaajoj nonoomakeja.

¹³ Buja qaaya kaej ejiwaaqoj ojo mono uugia Anutuwaa gawoqj mewombaaqoj opogia horogi kiro jojoriq mej afaaingoq aqj nambu. Mono boj qeq ojaoangia nanamemejgia galej koma aqj laligowu. Jiisas Kraistnoj mombo asugiwaatiwaa kambajanaroj kalejmoriaj ojombaati, mono iikawaaqoj mamboma jejeromojromongia kuuya iikanoj ama laligowu. ¹⁴ Anutuwaa meraboraurutanoj qaaya tej komakejuti, ojo mono iikawaa so kana soraaya otaaq laligowu. Wala lalabubu tompij laligogi ojaoangia siingia kombombaja bologanoj yaiwisisi mej ojonygi lansaq laligogi. Kaanja laligogito, kambaj kokaamba nanamemejgia mono siij iikawaa so mende toroqej ama mej laligowu. Laq sisau laligowubotiwaajoj mono galengia mej aqj laligowu.

¹⁵ Laq sisau qaagoto, Anutu soraayanoj ojono ojo mono kaanjagadeej iwaa so nanamemejgia kuuya kanoj soraaya kolooj laligowu.

¹⁶ ^a“Buja Terewaa qaa moj kokaej oogita eja, “Niinoj toroya soraaya laligojejiwaajoj noo bujauruna ojo mono soraaya kolooj laligowu.”

^a 1.16 Lew 11.44-45; 19.2

¹⁷Anutuuwaajoj “Majnana,” jej ku-usuja koma horoŋkejonji, iinoj maŋ awagayaajoj ama ejemba tosaaja mende ninisoroŋ tosaaja mende sureej oŋomakeja. Kuuya ananaa nanamemenana mono keda motoŋgonoj gosiŋ motomotoŋ ananaa qaanana jej tegowaa. Kawaajoj Anutu toroyaa buŋauruta kolojutti eej, namonoj kusu laligowutiwa so mono soraaya koloŋ laligowu. Jegianondeej qaagoto, nanamemeŋganoj mono Anutuwaa jeta uuguwombotiaajoj sombugia moma laligowu. ¹⁸Kaanagadeej Anutunoj dowegia merotiwa kania momago mono soraaya koloŋ laligowu. Ambosakoŋjurunananoj tando lopioj momo arej tondu otaaj nanamemej omaya qendeema nonoŋgiti, Anutunoj ojo iyooŋ so toroqeŋ tondu laligowubotiaajoj sewaŋgia uuta giliŋ dowegia mero. Sewaŋgia ii silwa goul uuguu giliroti, ii moju. Balombaa monej hina aliwaatiwa so kolojji, iwoi iikaaja kanoj sewaŋgia mende mero.

¹⁹Iikanoj qaagoto, Kraistwaa saya sewaŋia uuta iikanoj mono waŋgia mero. Kraistnoj lama meria solaŋa wiji buubuuya qaa kaŋa kolooro ii siimoloj ooŋ-oombaa tani kaŋa qeqi saya kamaaro. Kawaajoj mono soraaya koloŋ laligowu. ²⁰Anutunoj walawala Siwe namo mende mokoloŋ oroma kambaj iikanoj Kraist meweŋgoj downana mewaatiwa gawoŋ arej ii waladeej ama areŋgoro. Ii areŋgodabororo ero laligoŋ kouma laligogito, kambaj tetegoya kokanoj ojonoŋ qeŋgowlutiwaajoj ama ninisaano asuganoj kolooro. ²¹Kraistnoj nemuŋ koma ojono saanoj Anutu moma laarij muŋkeju. Anutunoj Kraist meŋgbiliŋ muro koomunonja waaro asamararaŋ muro laligoja. Iikaŋa laligojiwaajoj ama ojo Anutu moma laarij nama qaa kuuya jeroti, iikawaa so ama meŋkebaatiwaajoj jejeromoŋromoŋ ama muŋkeju.

²²Jejeromoŋromoŋ ama muŋ qaa hoŋa teŋ kongi Kraistwaa sayanoj koma konjoratiŋ ojono laligowu. Kaŋa laligoŋ saanoj uumeleej alaurugia gbiŋgaoŋa qaa jopagoŋ ojoma laligowu. Uu wombogia kuuyanoj mono kaparaŋ koma tororo uujopa ama aoj laligowu. ²³Laaligo kotigaa qaaya kanoj mono nemuŋ koma ojono kolokoloo dologa koloogi. Balombaa qaa kusuga moŋnoj mende nemuŋ koma ojono Maŋ somataa meraborauruta koloogi. Anutuwaa qaayanoj mende aliwaato, mono tetegoya qaa zeŋ ej ubaa. ^{24^b}Qaa iikawaa kania ii Buŋa Terenoj kokaej oogita ej:

“Ejemba kuuya ojo mono gbojooja lolo tani kaŋa kolojju.

Akadamugia kuuya ii juraya asasagagiawo tani kaŋa kolojja.

Gbojooja lolonoj mono soolij gororongoggi juragianoj boratiŋ tegoqegoj kamaawuya.

^b 1.24-25 Ais 40.6-8

²⁵ Kaeŋ kamaawuto, Pombaa Buŋa qaa laaligo kombombaŋa nonomakeji, iikanooj mono tetegoya qaa kotiiŋ eŋ ubaa.” Buŋa qaa iikanooj Oligaa Buŋaya kolooro tosianooj ii jeŋ asariŋ oŋoŋgi moju. Kiaŋ.

Jamo laaligoyawo iwo nama mono soraaya koloowu.

2 ¹Buŋa qaa mojutiwaajooj mono kileŋgagia kuuya kotogoj giliwu. Gbiŋgbaŋ qalomalowen kuuya ii mono mesaowu. Uumeleembaa nanamemeŋ seleseleya ii mono sisia meŋ togowu. Goronkiki ano gemaqeqe qaa kiisan amakejuti, ii kuuya mono qetegogi kamaaj tegowa. ²Merasisi gbiŋgbaŋgia qaa yoŋonoj ajugadeen newombaajoj moma awelegoŋkeju. Oŋo mono iikawaa so Buŋa qaa mende meeranagogiti, ii uu wombogianoj ambombaajoj awelegoŋ laligowu. Kaeŋ laligoj momalaarigia koma gbiliŋ somariiŋ kotiiro letoma laligoj oyaŋboyaŋ koloowu. ³^cBuŋa Terewaa qaa moŋ ii kokaeŋ eja, “Nembanene moŋ kisiriŋ aiŋa mogiti, iikawaa so mono Poŋ awaa iwo qokotaŋ aiŋa mobu.” Qaa iikawaa so Pombaa aiŋa mojuti eeŋ, mono Buŋa qaanoj somariiŋ kotiŋ laligowu.

⁴Kraistwaa sareqaa moŋ kokaeŋ jemaŋa: Kraistnoj waama Anutuwaa tando kombombaŋa kolooj laaligo kotigaa wota kolooj. Oŋo mono iwaanoj kaŋ mombo letombu. Ejembanooj tando mombaajoj “Jamo omaya,” jeŋ gema qeŋ mesaogito, Anutunoj ii Hamoqeqe Toya koloowaatiwaajooj meweŋgoj iwaajoj moro sewaŋa uuta somata kolooj. ⁵Kraistwaanoj kaŋ gbiliŋ ojoŋgio kaŋagadeen mono jamo kowonjiŋ laaligogia wo kaŋa koloowu. Kaeŋ kolooj kotiŋ laligogi Siwewaa motonqeqe iinooj oŋoma uugia meagoro kotikottii mokolooj uuwaal laaligowaa jiwowoj jigo hoŋa koloowu. Uŋa Toroyanoj uugianoj laligoj sololooj meŋ letoma oŋono mono jiwowoj jigo iikawaa jigo gawoŋ galeŋ soraaya kolooj nambu. Uŋa Toroyanoj nemuŋ koma inaaŋ oŋono teŋ koma Anutuwaa waeya meŋ mepeseenj muŋ laligowu. Kaeŋ laligogi Anutunoj iŋiima Jiisas Kraistwaajoj ama nanamemeŋgia kaŋaa aiŋa moma laligowaa. ⁶^dBuŋa Terenoj qaa moŋ ii kokaeŋ eja:

“Iibū, Anutu niinoj kowonjiŋ tando moŋ meweŋgoj Zaion baŋjanooj Israel tuuŋ somata uugianoj komowe ii jirgbiliŋ tando kombombaŋa maa suaŋ damandaŋawo (milyon Kina kaŋa) koloowaa.

Daeŋ yoŋonoj tando powowoj kotakota ii moma laariŋ muŋkebuti, iyoŋonoj iwaajoj ama gamu mende moma laligowuya.”

^c 2.3 Ond 34.8   ^d 2.6 Ais 28.16

^{7e}Moma laarij muŋ laligojuti, ojoo jaasewaŋgianoj ii tando kombombaŋa akadamuyawo kolojato, tosianoj uugia mende meleema eeŋ laligojuti, iyonoj jaagianoj ii Buŋa qaa kokawaa so ej:

“Miri meme yoŋonoj ‘Kowonjiŋ omaya,’ jeŋ tando ii gema qeŋ mesaogiti, tando iikanoj mono tando kombombaŋa kolooro. Kanageŋ tania ii aeŋ kaajä mokoloogi. Tando powowoŋ kotakota kaajä ii riinagati eeŋ, mirinoj mono ororongoŋ kamaaŋ konaga.”

^{8f}Buŋa qaa moŋ ii kokaer ej,

“Ejembanoj jamo kowonjiŋ iikanoj ritataŋgoŋ uŋuro iikanoj mono uŋuŋ mizimizi ama ojombaa.”

Yoŋonoj Buŋa qaa mende teŋ koma iyaŋgia aiŋgia otaaŋkejutiwaajoj ama ritataŋgoŋ kamaaŋkeju. Anutunoj kaeŋ areŋgoŋ ojonotiwa so kamaaŋkeju.

^{9g}Yoŋonoj kaeŋ kamaaŋkejuto, ojonoj ejemba tuuŋ somata qaita moŋ kokaer koloju: Anutunoj oŋo iyaŋaajoŋ meweeneŋgoŋ ojono tak-kootoya koloju. Anutunoj paŋgamanonjga ojonoно asasaga damuyawo iikanoj keuma jigo gawoŋ galeŋ tuuŋ soraaya koloju. Aŋgoletō akadamuyawo meŋ laligoroti, iikawaa Buŋa qaaya ii jeŋ asariwutiwaajoj ojono. Ojnoonota ojonoj Anutuwaaanoj kanageso buŋjaya laligoŋ Kiŋ Pombaa jawiŋuruta koloŋ gawoŋa liligoŋ meŋkeju. ^{10h}Wala Buŋa Terewaa qaa mombaa so “Simbirijsambaran laŋ laligogito,” kambaj kokaamba uugia somongoŋ aŋ mutulaŋgoŋ “Anutuwaa uumeleen kanageso tuuŋ” koloŋ laligoju. Wala Anutuwaa kiaŋkomuwaajoj “Poumapou laligogito,” kambaj kokaamba “Injima kobooro kaleŋmoriaŋa saanoj moma kotoŋ laligoju.” Kianj.

Anutuwaa weleŋqeqe ejemba kokaer koloŋ laligowoa:

¹¹Oo wombo alauruna, Siwewaa buŋa koloŋ namonoj koi tatawaga wabaya laligojuti, niinoj ojoo uugia kokaer kuumaja: Selewaan siŋgia kombombaŋa bologanoj galeŋ koma ojombabotiwaajoj mono ojonoŋgia aŋgoj koma aowu. Siiŋ morota morota iikanoj uugia meŋ boliwaatiwaajoj manja qeŋkeju. ¹²Uugia mende meleeneŋgiti, iyono batugianoj nanamemeŋgia awaaagadeen ama meŋ laligowu. Tosianoj oŋo bologa meme ejemba kaajä qaanoj jeŋ bolij ojomakejuti, iyonojnanamemeŋgia awaa iima kaniagia tororo moma asarigi roromoŋgogianoj utegowaa. Roromoŋgogianoj utegoro iyaŋgia siŋgisorŋgogia ano momasoosoogia iima kotoŋ uugia meleema Kraist asugiwaatiwa kambajanoj ojoojoj ama Anutu mepeseej muŋkebu.

^e 2.7 Ond 118.22   ^f 2.8 Ais 8.14-15   ^g 2.9 Eks 19.5-6; Ais 43.20-21; Dut 4.20; 7.6; 14.2; Tai 2.1; Ais 9.2   ^h 2.10 Hoos 2.23

¹³ Anutunoŋ laaligo areŋgoro ejemba tosianoŋ galeŋ koma nonomakeju. Pombaa qata bosinjuti eeŋ, oŋo mono kuuya iyonjoo qaa baatanoŋ kema laligowu. Kiŋ ano gawana yoŋonoŋ waŋgia kolojuti, oŋo mono iyonjoo jegia teŋ koma laligowu. ¹⁴ Kaunsol ano komiti yoŋoo jegia kaanagadereeŋ teŋ koma laligowu. Yoŋonoŋ ejemba kaiyaka bologa amakejuti, iyonjoo qaagia gosij irona meleema oŋomakejuto, kaiyaka awaa amakejuti, iyonjoo qagia mepeseeŋkeju. Anutunoŋ kawaajon ama gawman ejemba kuuŋ oŋono laligoju. ¹⁵ Anutuwaa uusiija ii kokaeŋ eja: Gejajuju ejemba uugia qaa poumapou laligoŋ oŋoojoŋ qaa omaya omaya jeŋkejuti, oŋo mono nanamemeŋ awaa ama meŋ iikanooŋ iyonjoo buugia mejugogi oloŋ laligowu.

¹⁶ Anutunoŋ bologaa kasa gbadoyanooŋga isama oŋono loloogiti, oŋo mono iikawaa so nanamemeŋ solaŋa ama meŋ laligowu. Kaan laligowuto, kileŋagia koma turuwutiwaajoŋ kokaeŋ mende jewu: "Kasa gbadonana qaa solaŋa (frii) laligojoŋ." Kaeŋ jeŋ iikanooŋ mondoŋ oŋoŋgiaa aiŋgia mende otaawu. Kaeŋ qaagoto, Anutuwaa jeta teŋ koma weleŋ qeŋkejuti, mono iikawaa so gbadoya qaa laligowu. ¹⁷Ejemba kuuya ii mono goda qeŋ oŋoma laligowu. Uumeleŋ alaurugia ii mono uu wombogianoŋ jopagoŋ oŋoma laligowu. Anutuwaa qaaya uuguwombotiwaaŋ mono sombugia moma laligowu. Kiŋ ano galeŋjurugia yoŋoojoŋ mono mogi uro goda qeŋ oŋoma laligowu. Kiaŋ.

Kraistnoŋ siimbobolowaa sili awaa qendeema nonono.

¹⁸ Welerŋqeqe oŋo mono somatagiaa qaa baatanoŋ kema goda kuuya qendeema oŋoma laligowu. Ubetonjonooŋ galeŋ awaa koma oŋomakejuti, iyonjoojoŋadeeŋ qaagoto, horoŋ ureeŋ ama oŋomakejuti, ii kaanagadereeŋ tororo goda qeŋ oŋoma laligowu. ¹⁹Daen yoŋonoŋ Anutuwaa jetaa so ejemba goda qeŋ oŋoma laligogi kileŋ kania qaato, eeŋ kakasililiŋ ama oŋoŋgi siimbobolo kaparaŋ koma moma mokosiŋgoŋkejuti, Anutunoŋ ii iima tawaya meleema kotuegoŋ oŋono simbawoŋawo koloju. ²⁰Kaiyaka bologa angi koobinoŋ uŋugi ii moma mokosiŋgoŋ nambuti eeŋ, oŋoŋgiaajooŋ mono nomaŋeŋ mogi unaga? Kaiyaka amakegitiwaa so uŋugi qabuŋagiawo mende koloowu. Kaeŋ qaagoto, nanamemeŋ awaa aŋitiwiwaajoŋ ama siimbobolo mokoloŋ moma mokosiŋgoŋ laligowuti eeŋ, Anutunoŋ mono iikawaa tawaya meleema kotuegoŋ oŋono simbawoŋawo koloju.

²¹ Kraistnoŋ kaanjadeeŋ oŋoojoŋ ama siimbobolo moma sili awaa qendeema oŋono. Kawaajon oŋo iwaa kana tamboya kosiŋ metetereeŋ siimbobolo moma mokosiŋgoŋ laligowutiwaajoŋ oŋoно. Kaeŋ laligoŋ simbawoŋawo koloowuya. ²²ⁱBuŋa Terewaa qaa moŋ ii kokaeŋ eja, "Iinoŋ

ⁱ 2.22 Ais 53.9

siŋgisoŋgo moŋ mende ano ano iwaia je buutanongo qaa qolomoloŋgoya moŋ mende kamaaro.” Oŋo qaa iikawaa so otaaŋ aŋgi sokombaa.

^{23^j}

Ejembanooŋ uueqe qaa tokoroŋkota Kraist mamaga jeŋ mugi kitia moŋ mende meleeno. Siimbobolo ama mugi moma kitia metogomambaajoŋ mende torogoŋ ojono. Kaeŋ qaagoto, Anutunoŋ qaa dindinjagadeeŋ jeŋ tegorkeji, mono ii moma laariŋ qaaya iwaia boronooŋ ama jeŋ tegowaatiwaajoŋ mambono.

^{24^k}

Kraistnoŋ ananaajoŋ kaparaŋ koma siŋgisoŋgo gema qeŋ nanamemeŋ solaaŋ otaaŋ laligowombaajoŋ ama siimbobolo moro. Ii moro Buŋa Terenoŋ ejiwaa so “Selia qeŋi wiji koloorotiwaajoŋ ama Anutunoŋ ojo meŋ qeaŋgoŋ ojono.” Qeaŋgowutiwaajoŋ mono “Aŋo siŋgisoŋgonana meŋ sele busianoŋ aŋgoŋ” maripoonooŋ uma komuro. Kawaajoŋ ojo mono Kraistwaa tani kaanja koloŋg siimbobolo moma mokosiŋgogi awaa koloowaa. Siŋgisoŋgowaŋ aŋgobatonoŋ horoo nonono iikanooŋ mono qamo tanijaeŋ koloŋg koomuya laligowoŋa. ^{25^l}

Wala ojo “Lama kaanja jinjauŋ kema kaŋ lansaaŋ laligogi.” Kaanja laligogito, kambaaŋ kokaamba uugiaa galeŋaanooŋ eleema kaŋ laligoŋu. Iinoŋ ojo lama kaanja sopa somoŋgoŋ kalaŋ koma oŋomakeja. Kianj.

Loembia ojoo qambajmambaj qaa

3 ^{1^m}

Anutu weleŋ qewombaa qaaya jedaborojento, emba ojo mono kaanjaideeŋ lourugia yoŋoo qaa baatanoŋ kema laligowu. Kaanja laligogi lourugia tosianoŋ Buŋa qaa mende teŋ koma laligojuti, iyoŋonoŋ mono kaanjaideeŋ embaurugia yoŋoo nanamemeŋgia iima uugia meleembuyaga. Uugia meleema laaligogia Kraistwaa boronoŋ ambutiwaa Buŋa qaa jegianondeeŋ mende jewuto, Kraistwaa kania mono siligianoŋ qendeema ojonygi iima asariwuyaga. ^{2ⁿ}

Nanamemeŋ soraaya dindiŋa ama meŋ Anutuwaa jeta uuguwubotiwaajoŋ keegia mogi ejanooŋ kaeŋ iŋiima yagogi Kraistwo qokotaar laligowombaa siŋgia asuginaga. ^{3^o}

Selewaa akadamugiajoadeeŋ mono mende meŋ umakebu. Waŋ sawagia qeŋ gawasu kania kania mende ama miziziŋ sele meŋ mende awelegoŋ laligowu. Kasasoroŋ goul iwoinoŋ selegia mende menjereŋgoŋ aowu. Selekopaa awaa soro akadamuyawo ii mende meŋ aowu.

⁴Kaeŋ qaagoto, akadamugia hoŋa ii mono pondaaŋ megis uugianooŋ ewa. Uŋgianooŋ luaenoŋ bonjoŋ laligogi akadamugia hoŋa kanoŋ aasaŋgoyanoŋ eŋ mono kambaj moŋnoŋ mende aliwaa. Uubonjoŋ laligogi Anutunoŋ iŋiima moro umakebaa. ^{5^p}

Wala eejanooŋ emba soraaya yoŋonoŋ Anutuwaa nama jejeromoŋromoŋ ama muŋ iwoi kuuyaajoŋ mamboma laligogiti, iyoŋonoŋ kaanjaideeŋ uugiaa akadamugianooŋ

^j 2.23 Ais 53.7   ^k 2.24 Ais 53.5   ^l 2.25 Ais 53.6   ^m 3.1 Ef 5.22; Kol 3.18

ⁿ 3.3 1 Tim 2.9

menjerengeqoq aqñ lourugia yonjoo qaa baatanoq kema laligogi. Mono emba iyonoq tani kaanja koloq laligowu. ⁶ "Saaranoq loya Aabraham teq koma muq "Eja Pojna," jeq muq laligoro. Oqo kaanjagadeeq zeq nama gawoq awaa awaa meq awasaqkaka nama iwoi mombaajon jeneqgia mende ororo lourugiawo laligowuti eeq, mono Saara kaanja emba akadamugiaq koloq laligowu.

⁷ Emba yonjonoq esunqia kamaanqeqeta kolojuto, kileq laaligowaa kaleq moriaja ii ejawo ororoq buja qeq aqñ laligoju. Esunqia kamaanqeqeta kolojutiwaajon ej a motomotooq oqo mono embaurugia tororo kalaq koma loloonqoq oqoma laligowu. Anutunoq ej aqñ qamakooligia sureewabotiwaajon mono goda qeq oqoma laligowu. Kiaq.

Gawoq awaa meqkejuto, siimbobolo kileq moju.

⁸ Qanaa tegowaatiwa qambañmambaja ii kokaeq jejeq: Oqo mono kuuya uumotooq ama uumeleeq alaurugia yonjoo uubonjonoq jopagoq aqñ laligowu. Gumbonjonjoq laligoq oqoangia meq kamaaq aqñ uugianoq somoñgoq aqñ motooq nambu. ⁹ Jena jewe nuna guwe ana ambe ii mende amakebu. Uuqeque qaa tokorokta jeq oqonji kitia mende meleembu. Kaeq qaagoto, qaa bologaa kitia meleema mono kotuegoq oqoma laligowu. Kaeq ama laligogi Anutunoq iikawaq tawaya meleeno kotumotueya buja qeq aowutiwaajon oqoono. Kaeq ama laligoq Pon asugiaatiwa kambañanoq mono oyañboyaq koloowu. ¹⁰ "Kaanja koloowutiwa qaya ii Buja Terenoq kokaeq oogita ej:

"Moñnoq laaligo naañjavo laligomambaa aiña koloq muro
weeq awaa awaa iima laligomambajoq moji, iinoq mono
neselaja qaa bologa jewabotiwaajon somongon laligowa. Buu
susuyanoq gbingbaoq qaa koloowabotiwaajon mono galeq
meq aqñ laligowa.

- 11 Nanamemeq bologa mono gema qeq gawoq awaa awaa meq laligowa.
Luaenoq laaligo iikawaajon moñgama ii buja qeq aomambaajon kaparaq koma namba.
- 12 Ii kokaembaajoq: Ponnoq ejemba solaja injiima galeq koma qamakooligiaajon geja amakejato, ejemba doogoya ii ba mende koma ojomakeja."

Qaa kaeq ejaa.

¹³ Oqo gawoq awaa mewombaajoq uugere ama laligowuti eeq, ejemba seiseyanq gawoqia siimberereq meq meq bolij oqombombaajoq mende mobuya. ¹⁴ "Ii mende mobuyato, kileq nanamemeq solaja aqitiwaajon

° 3.6 Jen 18.12   [¶] 3.7 Ef 5.25; Kol 3.19   [¶] 3.10-12 Ond 34.12-16   [¶] 3.14-15 Mat 5.10;
Ais 8.12-13

ama siimbobolo mobuyagati eenj, ojo mono kilej Anutunoj kotuegoj ojono oyaŋboyaj mokoloowuya. Kakasililiŋ mej ojombubotiaaŋoŋ mono eeŋ aaruŋ lalaŋanij keegia moma uugia kamaaro uubobooligianoŋ ujuwabo.¹⁵ Uugianoŋ mende kamaawato, uugia mono Poŋ Kraistwaanoŋ somoŋgoŋ kania soraaya pondaj romoŋgogi uro laligowu. Mono kambaj so jojoriŋ Kraistwaan kania ejemba jeŋ asariŋ ojoma laligowu. Oyaŋboyaj koloowombaa jejeromoŋromoŋ anjuti, ejembaŋoŋ iikawaa kaniaajoŋ qisiŋ ojongoŋi mono kuuya iyorjooŋoŋ qaa ii meleema ojoma laligowu. Mono gumbonjonjoŋ qaganoŋ ejemba goda qeŋ ojoma uu kuuj ojoma laligowu.

¹⁶ Qaagia kaŋgalej kongi Anutunoŋ iŋiima "Sokonja," jero uugejagianoŋ kaŋgalej mobutiwaajoŋ nambu. Kraistwo qokotaŋ nama nanamemeŋ awaa aŋgi uueqe qaa tokoroŋkota tondu jeŋ ojomakejuti, iyorjonoŋ mono iyanjgiaanoŋ qaa bologaajoŋ ama gamu mewuya.

¹⁷ Gawoŋ awaa awaa mej laligogi ejemba tosianoŋ kilej kakasililiŋ ama ojongoŋi Anutuwaaŋoŋ ama siimbobolo mogi sokonja. Iwoi bologa ama mej iikanoŋ siimbobolo mokoloogi gamuyawo koloja. ¹⁸ Kraistnoŋ kaŋagadeej kambaj motoŋgo ŋiŋgiŋgonanaaŋoŋ ama komuro. Anana doogoya kolooniŋ Dindiŋa iinoŋ nunuano Anutuwaaŋoŋ keubombaŋoŋ ama siimbobolo moro. Namo ejaga jeŋ selia qeŋi komuroto, Uŋa Toroyanoŋ mej gbiliŋ muro waama laligoja. ¹⁹ Uŋa Toroyanoŋ wano nonomesaoŋ koomuwaa senjoŋ gomanooŋ kemeeŋ kokooso kasa gbadonoŋ laligogiti, iyorjooŋoŋ Buŋa qaaya jeŋ asariŋ ojono.

²⁰ Wala eeŋanoŋ Nooawaa kambanoŋ waŋgo somata megi Anutunoŋ uugia meleembutiwaajoŋ kaparaŋ koma moma mokosiŋgoŋ mambonoto, ejembaŋoŋ qaa mende teŋ koma tiwilaŋ koomuwaa kasa gbadonoŋ kemegi. Ejemba sumaj melaada 8:yanooŋ Anutuwaa jeta teŋ kongi jero koŋ kiro apunoŋ waama baloŋ qeŋ turuŋ waŋgo elaaro Anutunoŋ ii gboulunoŋga gou gajogia koma waŋgia somoŋgoro. ²¹ Iwoi kaŋaŋ kolooroti, ii oomuluwaa sareya koloja. Jiisas Kraistnoŋ koomunongaa waama laligojiwaajoŋ ama kambaj kokaamba apu nonomorigi Kraistwaan esuŋjanooŋ turuŋ nonoma waŋnana somoŋgoŋkeja. Apu ii selewaa jewoŋa ŋiŋgbambaatiwaajoŋ ama mende ama nononjuto, oomuluwaa hoŋa ii kokaŋeŋ: Anana Anutuwalo laligowombaŋoŋ soomongo ama jojopaj qaanoŋ somoŋgoŋ kokaŋeŋ qama kooliŋkejoŋ, "Anutu, gii mono uutaa gojejeraya ŋiŋgbana uuta soraaya kolooro goo jaanoŋ sokombaa."

²² Jiisas Kraistnoŋ Siwe gomanooŋ eu uma Anutuwaa boro dindiŋjanooŋ buŋabuŋayawo raja. Anutunoŋ ku-usuŋ muro rama Siwe gajoba ano Sibewaa beŋ kawali kania kania esuŋmumugianoŋ niniima galeri kuuŋ nonomakejuti, ii kaŋiadeej galeri koma ojono qaaya baatanooŋ laligoju. Kiaŋ.

^s 3.20 Jen 6.1–7.24

Mono letoma laaligo qaita moj laligowu.

4 ¹Kraistnoj aŋaa selianoj siimbobolo morotiwaajoj ojo kaŋagadeej sele busugianoj siimbobolo mobombaajoj jojoriŋ laligowu. Iwo momo motoongo kokaej mej romoŋgowu: Moŋnoj singisongo amakeji, iinoj iyaŋaa seliaa siiŋa kombombaŋa otaamambaajoj nama muŋkeja. Moŋnoj Kraistwaajoj ama siimbobolo momakeji, iwa aŋiaa kombombaŋa bologanoj mono zololoŋgoj kamaaro singisongo togoj mombo mende amamambaajoj kaparaŋ koma laligowaa. Uuroromoŋgogia iikanoj mono wogia mero iikanoj rindanjoj akadamugia wo koloŋ laligowu.

²Uuroromongogia iikanoj rindanjoj nama uuselewaas siiŋ kombombaŋa bologa mono somonjoŋ galej koma laligowu. Kambaj kokaambadeej kanaij namonoj toroqeŋ laligoŋ ubuti, iikanoj mono Anutuwaa uusiija tej koma otaaŋ laligowu. ³Ojo kambaj laligoŋ kougi, iikanoj ejemba aŋgonjoragiawo uugia mende meleema nanamemej bologa laj ambombaajoj mojuti, iyoŋoo tani kaŋaa kokaŋeŋ laj laligogi: Serowiliŋj ama siingia kombombaŋa bologa tondu otaaŋ laligogi. Apu gisi (marijuana), goja deuŋ iwoi ii otonomboraŋ mej wakasiij negi waŋgia sooro eŋkaloloŋ laligogi. Jejelombaj ooŋ neŋ rii gbawe oroj embaqemba mej bolij oŋoma gejajuju ama laligogi. Tando lopiong liligoŋ simiŋ kuma oŋoma iwoi kanjanjawa amakegi. Kaej amakegit, ojo kambaj kokaamba nanamemej kaŋaa ii mende toroqeŋ amakeju.

⁴Ejemba aŋgonjoragiawonoj paŋgamanoj laaligowaa resa sumu pilinjipilinjoŋ ej, iikanoj horoŋ luguj kemereŋkeju. Ojo yoŋowo mende horoŋ kemegi iima aaruŋ uuqeqe qaa tokoroŋkota jeŋ oŋomakeju. ⁵Kaej amakejuto, Anutuwaa jaanoj keugi qisiŋ oŋono kaniagia asuganoj isaama jeŋ asarigi mondomondogia qewagowaa. Anutunoj ejemba jaawo laligoŋjano koomuya mono kuuya ananaa qaanana gosiŋ jeŋ tegomambaajoj jojoriŋ. ⁶Sele busunananoj komuwoŋati, qaanana iikanoj mende tegowaa. Kawaajoj Oligaa Buŋa ii koomuwaa senjoŋ gomanoj laligojuti, iyononoj kaŋagadeej mobutiwaajoj Poŋnoj wala jeŋ asariro. Ii kokaembaaŋoj: Anutunoj nanamemengia gosiŋ ejemba tosaanaa nono kaŋaa jeŋ tegoj oŋono sele busuwo laligogitiwaar iroŋa mokoloowuto, tosianoj uugia meleema kokoosogianoj gbiliŋ laaligo kotigaa buŋa koloŋgi. Anutu ajo kotiiŋ laligoŋkeji, iikaŋiajadeej kuuyanoj laaligo kombombaŋa laligoŋ ubutiwaajoj moma kotiiŋkeja. Tosianoj Buŋa qaa ii uugia kuuj oŋombutiwaajoj jegi. Kiaŋ.

Gawoŋ memewaa momo kaleŋa ii mono galej koma ubu.

⁷Iwoi kuuyaa kambajanoj tegomambaajoj dodowija. Kawaajoj ojo mono qama kooliwombaajoj imowamo mende laligowuto, oŋoŋgiaa

nanamemeñgia galej koma aoj zej nama qamakooli gawoñ mej laligowu.⁸ Buña Terewaa qaa moj ii kokaen ejá, "Ejemba uunanananoj jopagoñ ojoma singisongogia seiseiya koleeñ gamugia turuñkejoñ." Kawaajoñ alaurugia ojoo batugianoj mono pondaj jopagoñ aoj laligowu.⁹ Ojo mono alaurugia koma horoñ mirigianoj ainjoloj rama uugianoj jejeweneñweneñ ñindij-ñunduruya qaa kalaj koma aoj laligowu.

¹⁰ Anutunoj kaleñmoriaj kania kania iikawaa Toya kolooja. Iinoj gawoñ memewaa momo kalej morota morota mendeema ojono laligoju. Ojo motomotoorj mono momo kaleñgia awaagadeej galej koma iikanoj kanagesourugia weleñ qej ojoma laligowu. Ii buña qej aogitiwaa so mono gawonoj ama tuuñ batugianoj ilaañ aoj laligowu.¹¹ Gawoñ memewaa momo kalej woi ii kokaen: Daej yoñonoj Buña qaa jej asariñkejuti, iyoyonoj ii mono Anutunoj sololooj ojomakejiwaa so jej laligowu. Daej yoñonoj alaurugia weleñ qej nañgoj ojomakejuti, iyoyonoj mono Anutunoj inaañ esuñ ojomakejiwaa so ala ilailaa ama ojoma laligowu. Jiisas Kraistwaa buña koloojutiwaajoñ iwoi kuuya kanoj mono Anutu mepeseegi qabuñayanooj akadamuyawo kolooj ej ubaa. Iinoj asamararañ Toya ano ku-usuñ Toya ii kambaña kambaña laligoñ kouma laligoja ano tetegoya qaa laligoñ ubaa. Qaa ii ojanoj.

Kraistwo nama mono siimbobolo moma laligowu.

¹² Oo wombo alauruna, siimbobolo qagianoj uro iwañ kukuñanooj gere kaaja qetaaliñ aنجgotete mej ojomakeji, iikawaajoñ mono mende aaruñ laligowu. Iwoi kolooj ojomakeji, ii batugianoj iwoi morota kaaja, iikaen romongowubo. Ii namonoj laligojorjwaa so kolooñkeja.¹³ Mende aaruwuto, Kraistnoj kaiyaka awaa ano kakasililiñ ama mugi moroti, ojo mono siimbobolo iikawaa kitia mojutiwaa so korisoro ama laligowu. Iwo kaaja laligogi eleema karo asamararañanoj asugiro kambañ iikanoj kaañgadeej aisoñ oyañboyaj mokoloowuya.¹⁴ Ejembañ ojima uiugia Kraistwaanoj meleñgitiwaajoñ ama uuqeqe qaa tokorokta jej ojomakejuti eej, ojonoj mono simbawonjawo koloju. Kaej jej ojomakejutiwaajoñ ama Anutuwaa Uña Toroya asamararañawo iinoj mono qagianoj uma ku-usuñanoj turuñ ojoma kotuegoj ojomakeja.

¹⁵ Ojooñga mojnoj iwoi bologa anotiwaajoñ siimbobolo mokolooj mobabo. Mojnoj kikekakasililiñ ama ejemba ujuñ iwoi yoñgoro meroti me tosia sijaago mej ojomanej yoñoonoq qaa laj jero sipasipa qero gawoñ meme kaaja mondoj laj ewaewaj koma lombo mokoloñkej, iinoj mono siimboboloya ajaas soyanoj moja.¹⁶ Mojnoj Kraistwaa alia kolojiiwaajoñ aňgosisiri mokolooj siimbobolo moji eej, iinoj mono

^t 4.8 Gba 10.12

iikawaa gamugamuya eeŋ mende moba. Gamu qaagoto, Kraistwaa qata bosinjiwaajon mono Anutu mepeseeŋ laligowa.

¹⁷Anutunoŋ ejemba qaanana gosiwaatiwaa kambaja kaŋ kuuro iyanjaanoŋ uumeleeŋ kanagesouruta ananaa qaanana ii wala jeŋ tegowaa. Wala ananaa qaanana jeŋ tegowaati eeŋ, ejemba Anutuwaa Oligaa Buŋa mende teŋ kongi lombo qagianoŋ uro tetegoyanoŋ mono nomaeŋ koloŋ ojonaŋ? ¹⁸[“]Buŋa Terenoŋ qaa moŋ ii kokaeŋ eja:

“Solanja yojonoŋ Siwe gomanooŋ ubombaŋajon kupukapa ambiti eeŋ, siŋgisongo ejemba aŋgonjoragiawo yoŋoo qaagia mono nomaeŋ koloonaga?”

¹⁹Kawaajoŋ alauruna Anutuwaa jeta teŋ koma aŋgosisiri mokoloŋ siimbobolo momakejuti, ojonoŋ mono kokoosogia mokomokoloo Toyaa boronoŋ ambu. Toyaa iinoŋ qaa jerotiwaas so alauruta sopa somoŋgoŋ kokojiji koma kalaŋ koma ojomekeja. Kokoosogia iwaa boronoŋ ama mono jegeŋa nama gawoŋ awaa awaa pondaiŋ meŋ laligowu. Kiaŋ.

Jotamemeya ojooŋoŋ qambaŋmambaŋ qaa

5 ¹Niinoŋ uumeleeŋ kanagesowaa jotamemeya moŋ koloŋ Kraistnoŋ siimbobolo moroti, iikawaa qaaya naŋgoŋ jeŋkejeŋ. Kanageŋ eleema karo asamararaŋanoo asugiro qabuŋa nono mokoloŋmambaŋ mojeŋ. Ojoo batugianoŋ noo jotameme alauruna kolojuti, niinoŋ ojoo uugia kokaeŋ kuŋ ojoneŋjeŋ: ²[“]Anutunoŋ moma laariŋ ojoma lama tuuŋa borogianoŋ anoti, ojonoŋ mono ii kalaŋ koma ojoma laligowu. Gawoŋ ii mojotiitii qaganoŋ qaagoto, Anutuwaa jeta otaaŋ uusiŋgia gawonoŋ ama afaaŋgoŋ geregere qaganoŋ zeŋ meŋ nambu. Mondomondo qaganoŋ injarere laligoŋ moneŋ iwoiwaajoŋ mende kaparaŋ koma laligowu.

³Lama tuuŋ baagianoŋ kaŋ nanjuti, ii mono eja poŋ tani kaŋa mende galeŋ koma ojombu. “Zioz galeŋ kolojoŋ,” jeŋ totogianoŋ mende qeŋ meŋ biwiŋ aowuto, nanamemembaa sili awaa ii lama tuuŋ qendeema ojoma laligowu. ⁴Nanamemen awaa ama laligogi lama galeŋ waŋjanoo mombo asugiwaati, kambaj iikanoo mono soroo arogianoŋ kotogoŋ ila wage akadamuyawo waŋgianoo mouma somoŋgogi buŋa qeŋ aowuya. Akadamu iikanoo mono kambaj moŋnoŋ mende taaliŋ titiikota koloowaa. Kiaŋ.

Sagbili ojooŋoŋ qambaŋmambaŋ qaa

⁵[“]Sagbili ojooŋoŋ kaaŋgadeeŋ galeŋjurugia yoŋoo qaa baatanoo kema laligowu. “Anutunoŋ sewaŋkiki ejemba tuarenjeŋ ama ojomekejato, iyanzia meŋ kamaaŋ aoŋkejuti, ii mono kaleŋmoriaŋa ojomekeja.” Kawaajoŋ ojoo mono korebore batugianoŋ ojooŋgia meŋ kamaaŋ aoŋ

^u 4.18 Gba 11.31   ^v 5.2 Jon 21.15-17   ^w 5.5 Gba 3.34

laligowu. Tani iikanonj mono maleku kaaŋa kotogogi kemero laligowu.

⁶^xKawaajonj mono oŋoŋgia meŋ kamaaŋ aŋ Anutuwaa boro ku-
usuuŋawo iikawaa baatanonj keŋgi kambaaŋanor kaŋ kuuro saanoŋ
meŋ biwiŋŋ oŋombaa. ⁷Buŋa qaa moŋ ii kokaŋeŋ eja, “Iinoŋ oŋo kalaŋ
koma oŋomakejiwaajonj majakakagia kuuya mono iwaa boronoŋ ama
mesaowu.”

⁸Nanamemeŋgia galeŋ koma aŋ zeŋ nama pondaj uugbiligbili
laligowu. Kileŋaa Toyanoŋ laŋ liligoŋ ejemba tuarenjeŋ ama moŋgama
nonomakeja. Moŋnoŋ uruambe qero iinoŋ mono laion kaaŋa gogoŋ
nonomambaajonj jojorija. (Laionoŋ gbuu gbororo qama silano
moma bomboŋgaogia waamakeja.) ⁹Oŋo siimbobolo momakejuti,
oŋoo uumeleeneŋ alaurugianoŋ kaŋjadeeŋ gomaŋ so kakasililiŋ
iikayadeeŋ moma mokoſiŋgoŋ laligoŋu. Ii romongoŋ torokogia yakariŋ
momalaarinoŋ rindaŋgoŋ nama laion ii kotakotagadeeŋ tuarenjeŋ ama
muŋ laligowu.

¹⁰Oŋo kambaj torodaamoŋ siimbobolo moma laligogi mososoŋgoŋ
naŋgoŋ meŋ kotaŋ oŋonogo saanoŋ nenduŋ powoworj kotiganor
konŋbaraya qaa nama laligowuya. Kaaŋa Kraistwo naŋgigo akadamuya
togoŋ oŋono asamararaŋanor uma tetegoya qaa asariŋ laligoŋ ubuya.
Anutu, kaleŋmoriaŋ kuuya Toya koloŋji, iinoŋ mono oŋo kaeŋ ama
laligowutiwaajonj oŋoono. ¹¹Iinoŋ ku-usuŋ Toya laligoŋ kouma laligoŋ
ano kambaj tetegoya qaa laligoŋ uma laligowaa. Qaa ii oŋanonj.

Piitononj yeizozo qaa tetegoya jero.

¹²^yAnutuwaa kaleŋmoriaŋ ii kiaŋkomu hoŋa tooŋ koloŋja. Niinoŋ
qaa ii kotaŋ naŋgoŋ jeŋ oŋonogo kaleŋmoriaŋ iikanonj naŋgoŋ nama
kotaŋ laligowutiwaajonj jeŋ kotoŋ oŋonjeŋ. Kawaajonj tere toroga koi
jewe neŋana Sailasnoŋ ooŋ oŋonja. Iinoŋ niwo pondaj nama uumeleeneŋ
neŋana koloŋja. Iwaajonj kaeŋ romongojeŋ.

¹³^zAnutunoŋ uumeleeneŋ kanageso oŋo kaaŋa iyaŋaajonj meweeŋgoŋ
oŋono Babilon siti bologa kanoŋ^a laligoŋjuti, iyoŋonj yeizozogia aŋgi
oŋoonoŋ kaja. Momalaariwaa merana Maak iinoŋ kaaŋagadeeŋ yeizozoya
anja. ¹⁴Oŋo batugianor waegia meŋ aŋgoŋ aŋ newogia kososooŋ
laligowu.^b

Alaurunana Kraistwo qokotaŋ nanjuti, luaenoŋ mono kuuya oŋowo
ewa. Kiaŋ.

^x 5.6 Mat 23.12; Luuk 14.11; 18.14   ^y 5.12 Apo 15.22, 40   ^z 5.13 Apo 12.12, 25; 13.13;

15.37-39; Kol 4.10; Flm 24   ^a 5.13 Babilon ii Room sitiwaŋ qa aasaŋgoyaga. Isaisaaŋ
buknoŋ kaŋjadeeŋ qa ii iikawaa so oogita eja.   ^b 5.14 Kambaj kanonj joloŋgia jeŋ waegia
meŋ buugia kiton neŋ laligogiti, mono iikawaaŋ jeja.